

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Sint-Rembertlaan (Torhout, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020H136
Augustus 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie.....	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering.....	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	17
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	17
1.4.1.1	Landschappelijke situering	18
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	21
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	22
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	23
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis.....	25
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	25
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	32
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	33
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen.....	36
1.5	Synthese	39
2	Bibliografie.....	41

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 4: Sloopwerken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	14
Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 6: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 7: Zone geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	16
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	19
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	20
Figuur 12: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	21
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	22
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	24
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).....	26
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	33
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	34
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	35

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	36
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	37
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	37
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	38
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	38

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....17

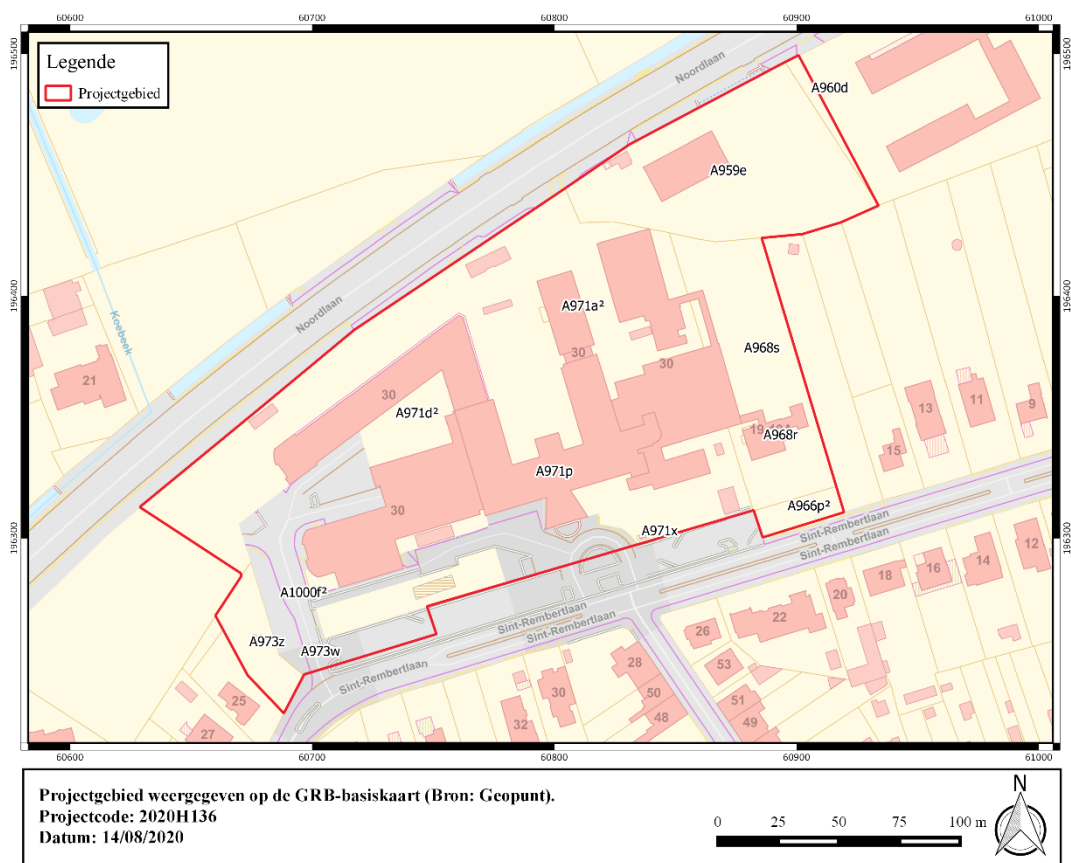
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

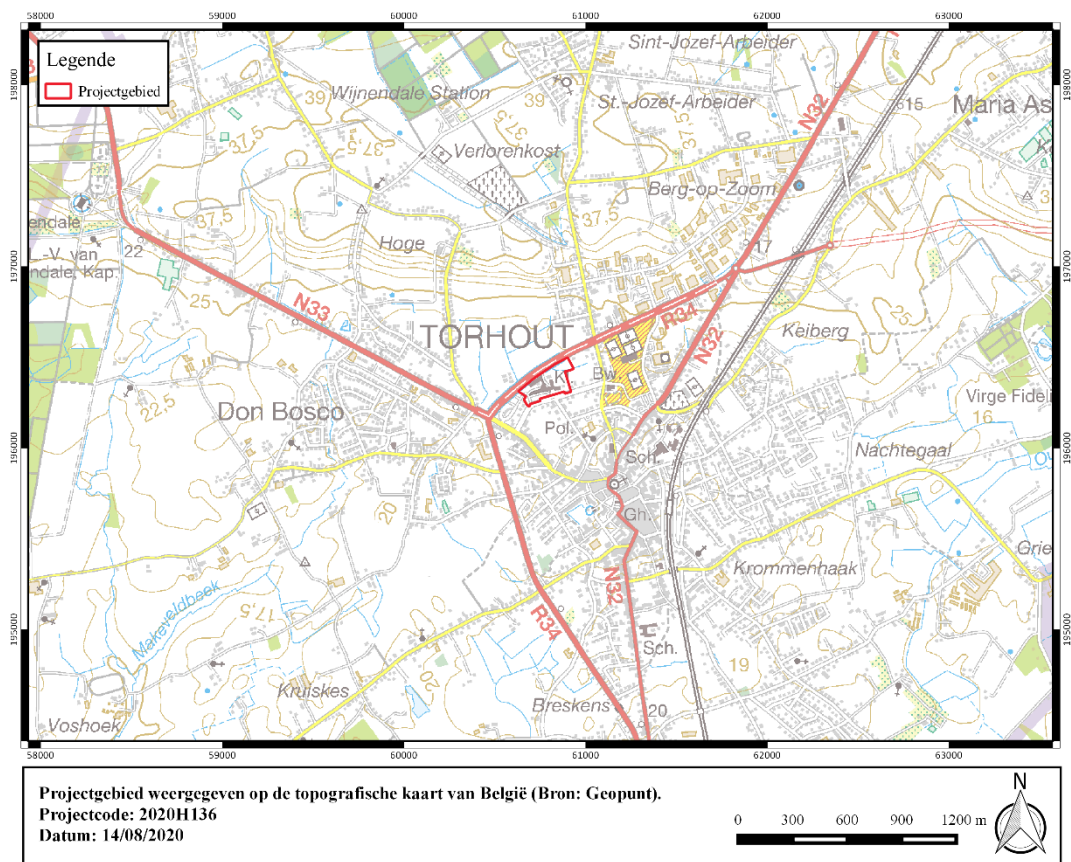
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Torhout
	Deelgemeente	/
	Postcode	8800
	Adres	Sint-Rembertlaan 19-30 8800 Torhout
	Toponiem	Sint-Rembertlaan
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 60582 Y _{min} = 196215 X _{max} = 61005 Y _{max} = 196509
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Torhout, Afdeling 1, Sectie A, nr's: 973z, 1000f ² , 973w, 971d ² , 971p, 971x, 966p ² , 968r, 968s, 971a ² Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan deels in een zone bestemd als woongebied, deels in een zone voor gemeenschapsvoorzieningen en nutsvoorzieningen. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 3,8 ha vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het plangebied is op heden nog bebouwd. Deze bebouwing dient eerst verwijderd te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geadviseerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Torhout Sint-Rembertlaan werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

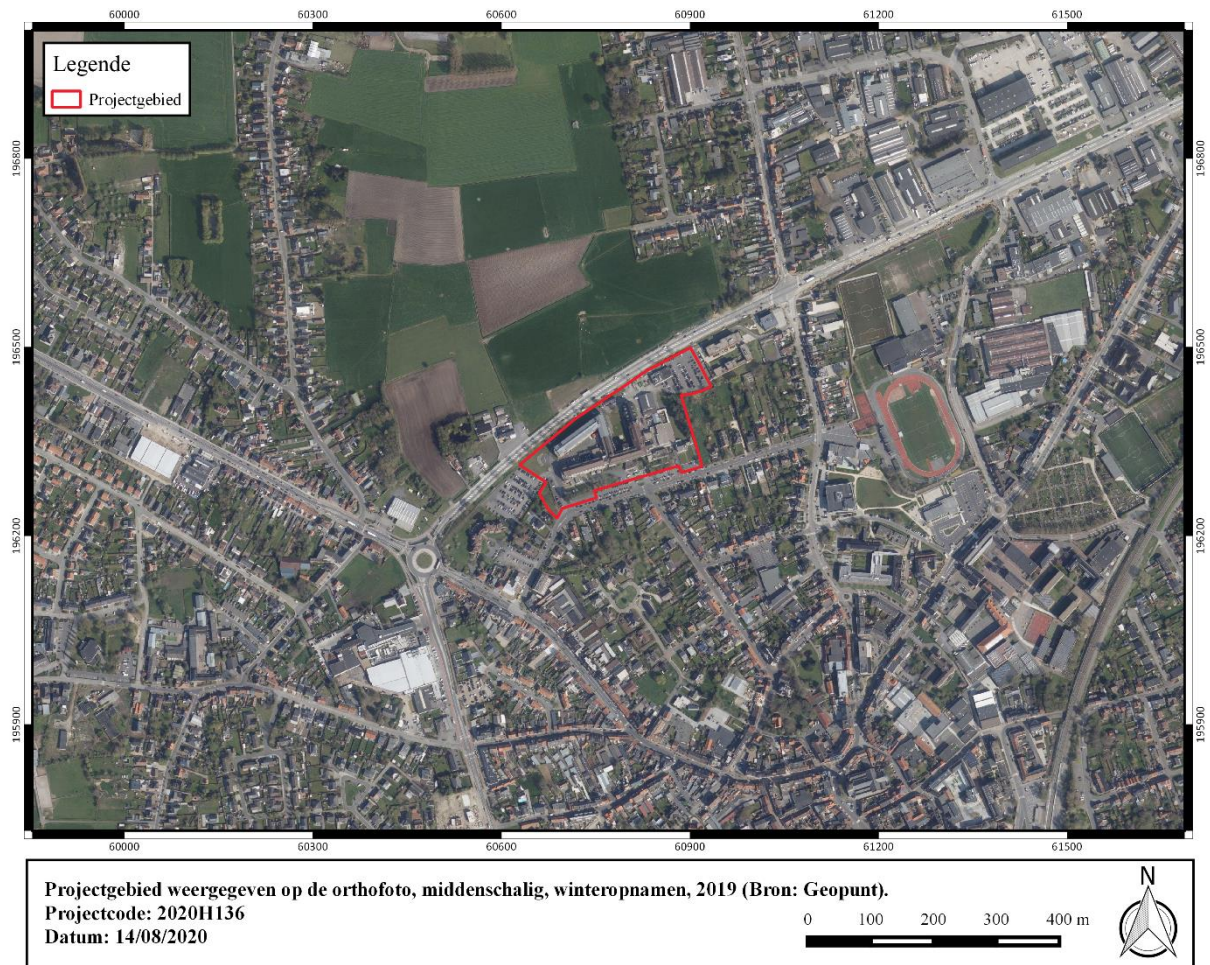
² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Torhout, in de provincie West-Vlaanderen. Torhout is omgeven door Zedelgem ten noorden, Oostkamp en Lichtervelde ten oosten, Hooglede ten zuiden en Kortemark en Ichtegem ten westen.

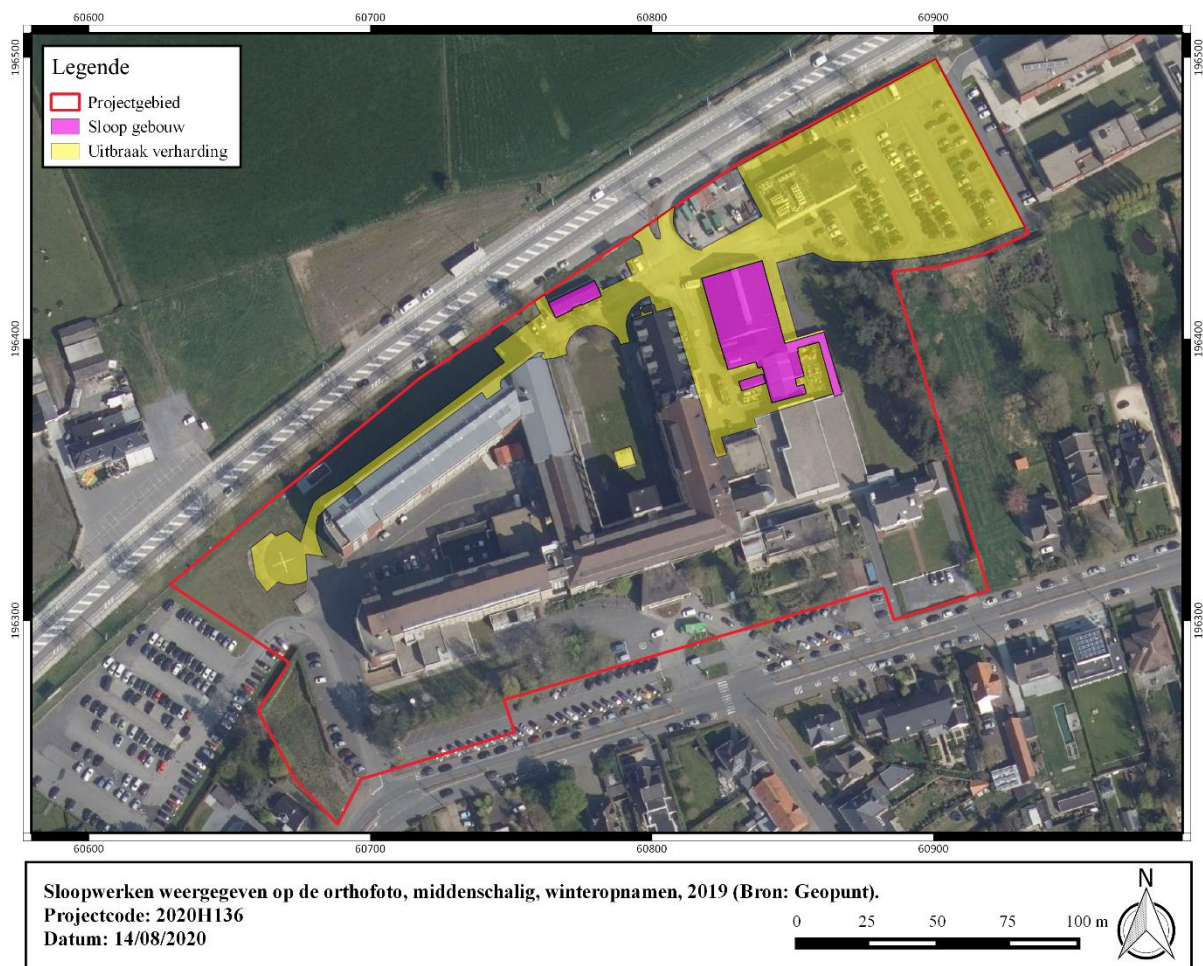
Het plangebied is omsloten door de Noordlaan ten noorden en de Sint-Rembertlaan ten zuiden. Binnen het plangebied situeert zich het ziekenhuiscomplex AZ Delta, afdeling Torhout. De stadskern van Torhout situeert zich ca. 650 meter ten zuidoosten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

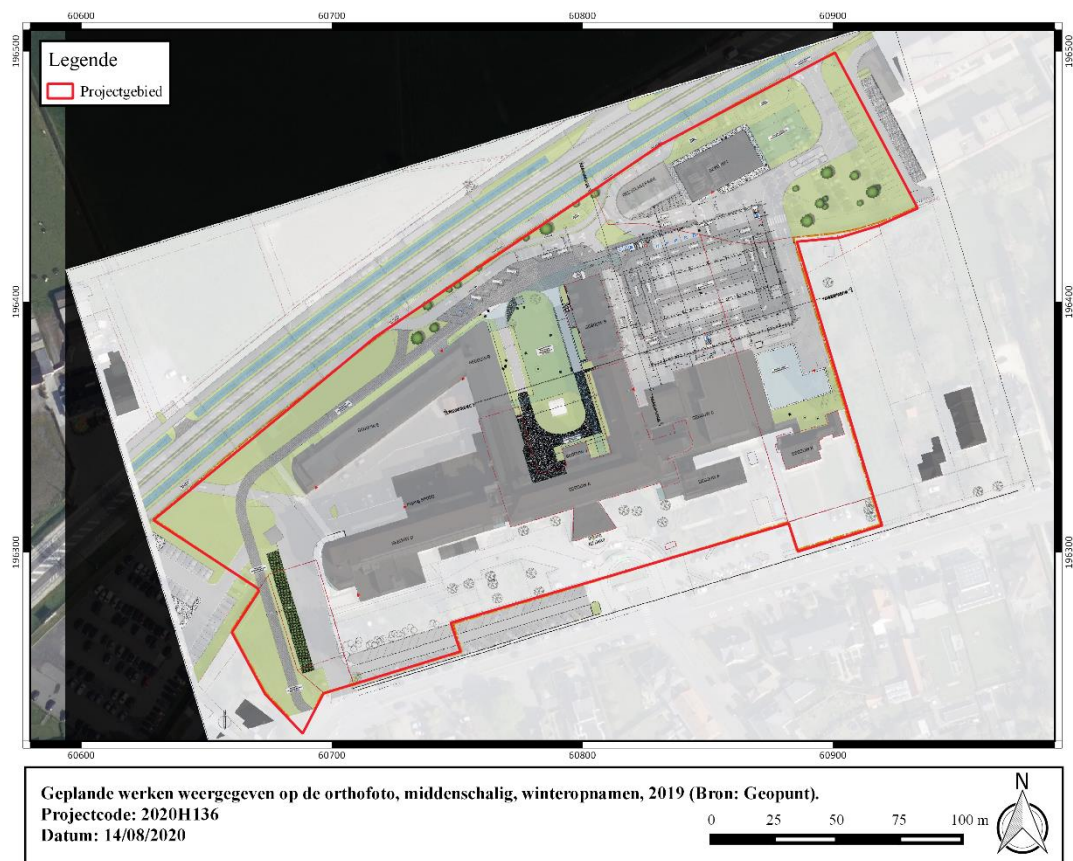
De opdrachtgever plant vooreerst de sloop van een deel van het gebouwenbestand en de verharding. Het gebouwenbestand dat gesloopt wordt heeft een gecombineerde oppervlakte van ca. 1194 m². Ten behoeve van de nieuwbouw wordt tevens de bestaande weginfrastructuur en een parkeergelegenheid voor 129 wagens uitgebroken. De uitbraakwerken hebben betrekking op een oppervlakte van ca. 8185 m².

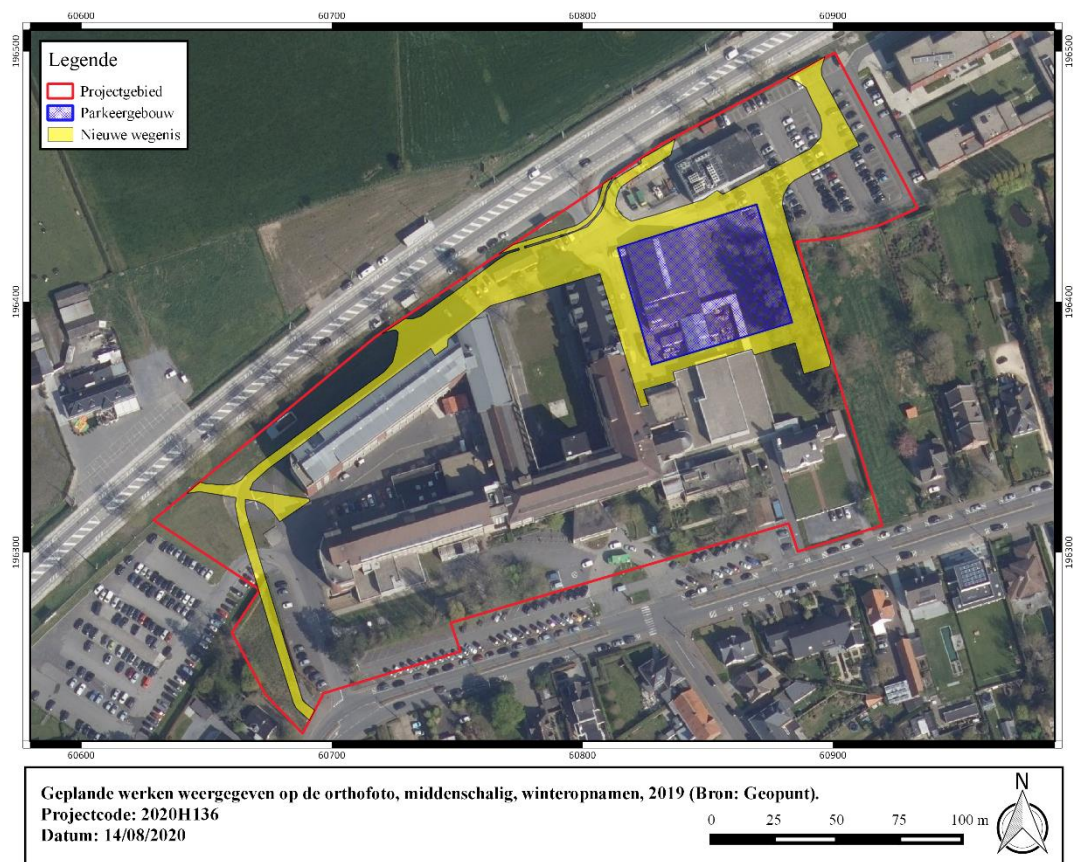
Figuur 4: Sloopwerken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

Na de sloopwerken voorziet de opdrachtgever de realisatie van een open parkeertoren voor 390 wagens over 4 verdiepingen. Bijkomend wordt de aanleg voorzien van de infrastructuurwerken voor toegang en uitrit van het parkeergebouw, een kiss en ride zone voor 14 wagen, de inrit van de spoed, een ontsluitingsweg voor brandweer en fietsen én een inrit- en uitrit voor leveringen. Het parkeergebouw wordt gefundeerd op paalfunderingen waarvan de diepte nog te bepalen is door ingenieursstudie. Het gebouw zal een footprint hebben van ca. 2875 m². Rondom het gebouw wordt nieuwe wegenis ingericht over een oppervlakte van ca. 5650 m². Voor deze wegenis dient een oppervlakte gerekend te worden van ca. 50 cm-mv. De zone waar de bestaande verharding gesloopt wordt, en waar geen nieuwe verharding wordt voorzien, wordt ingericht als groenzone. In functie van de geplande ontwikkeling dient tevens nieuwe riolering aangelegd te worden.

De geplande werken – sloop en nieuwbouw – hebben betrekking op een oppervlakte van ca. 1,23 ha.

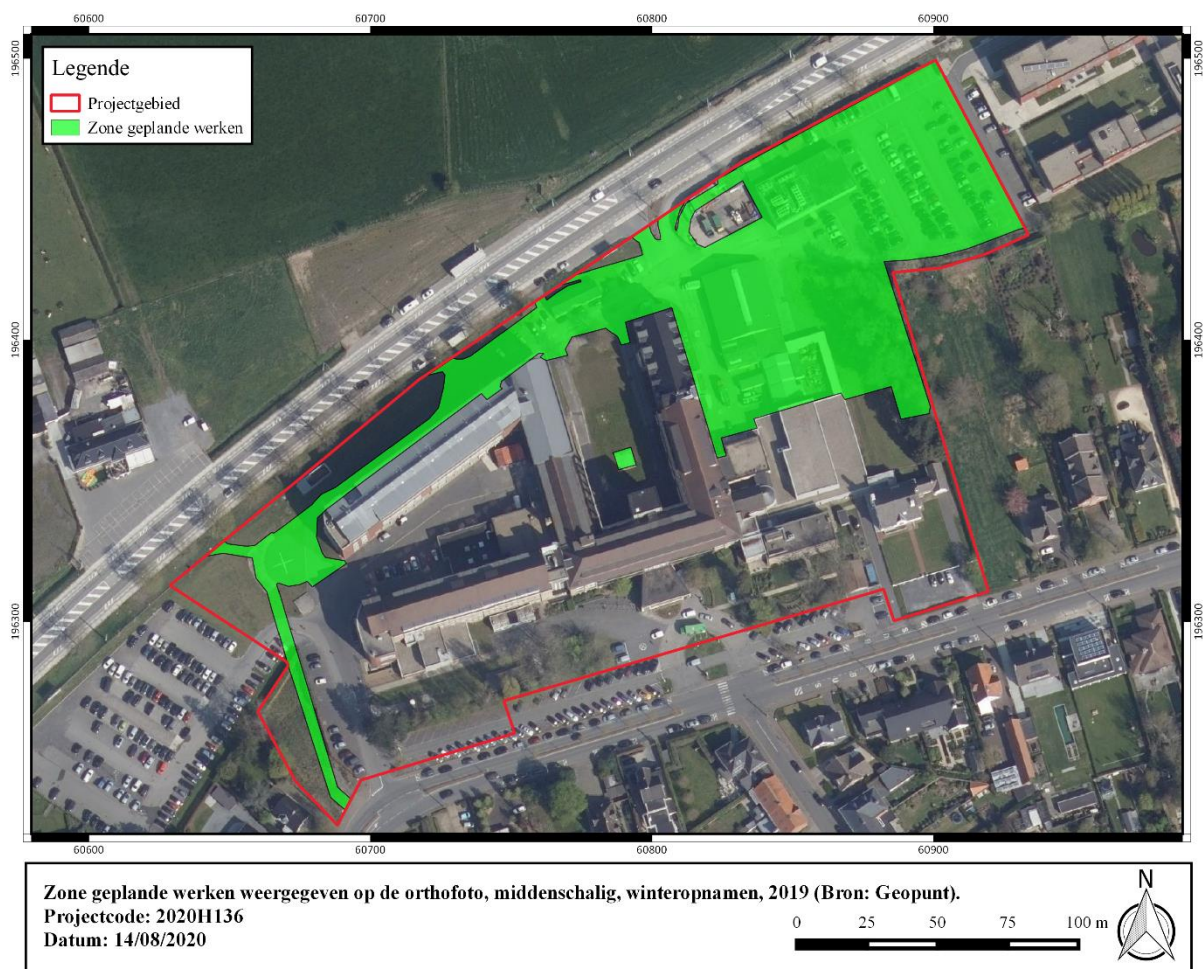

Figuur 5: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

Figuur 6: Geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

Figuur 7: Zone geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

<i>Bron</i>	<i>Informatie</i>
Landschappelijke situering	Stedelijke gebieden en havengebieden
Tertiair	Lid van Egem (Formatie van Tielt).
Quartair	Type 1
Bodemtypes	(w)Sep, wPfp, SdP, OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	21.0 – 22.5 m TAW
Hydrografie	Ijzerbekken, deelbekken Handzamevallei

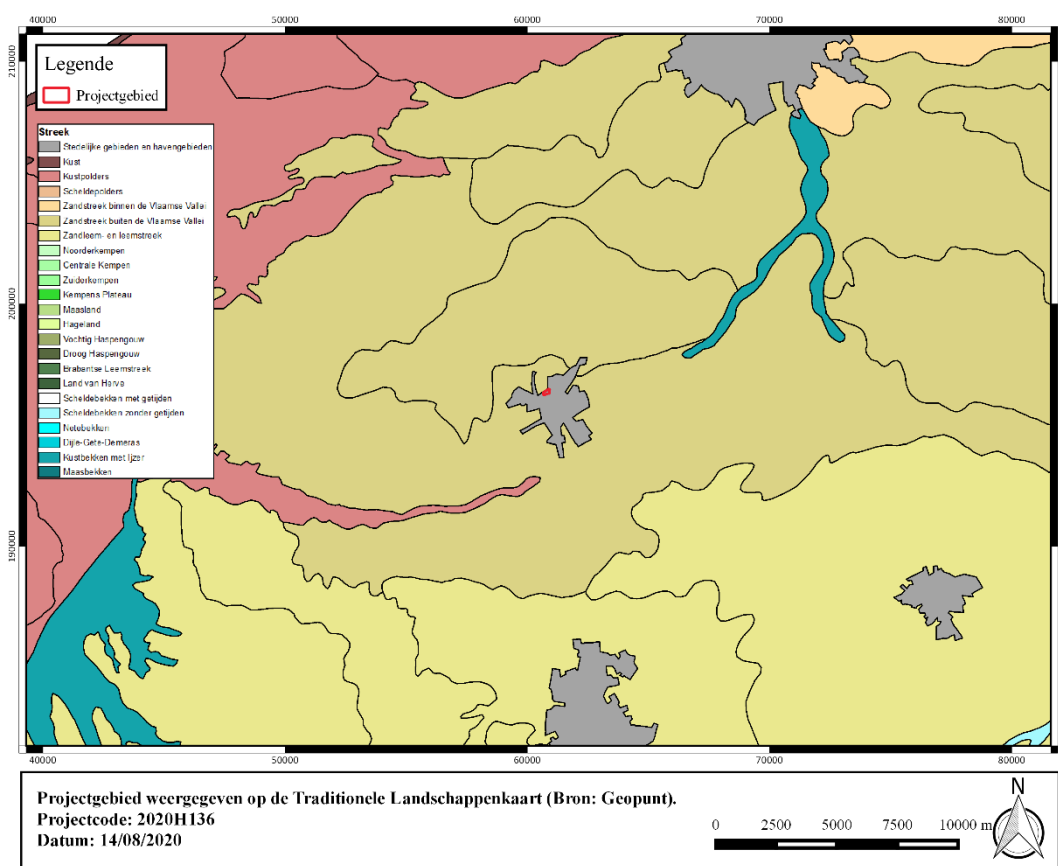
1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen in stedelijke gebieden en havengebieden.

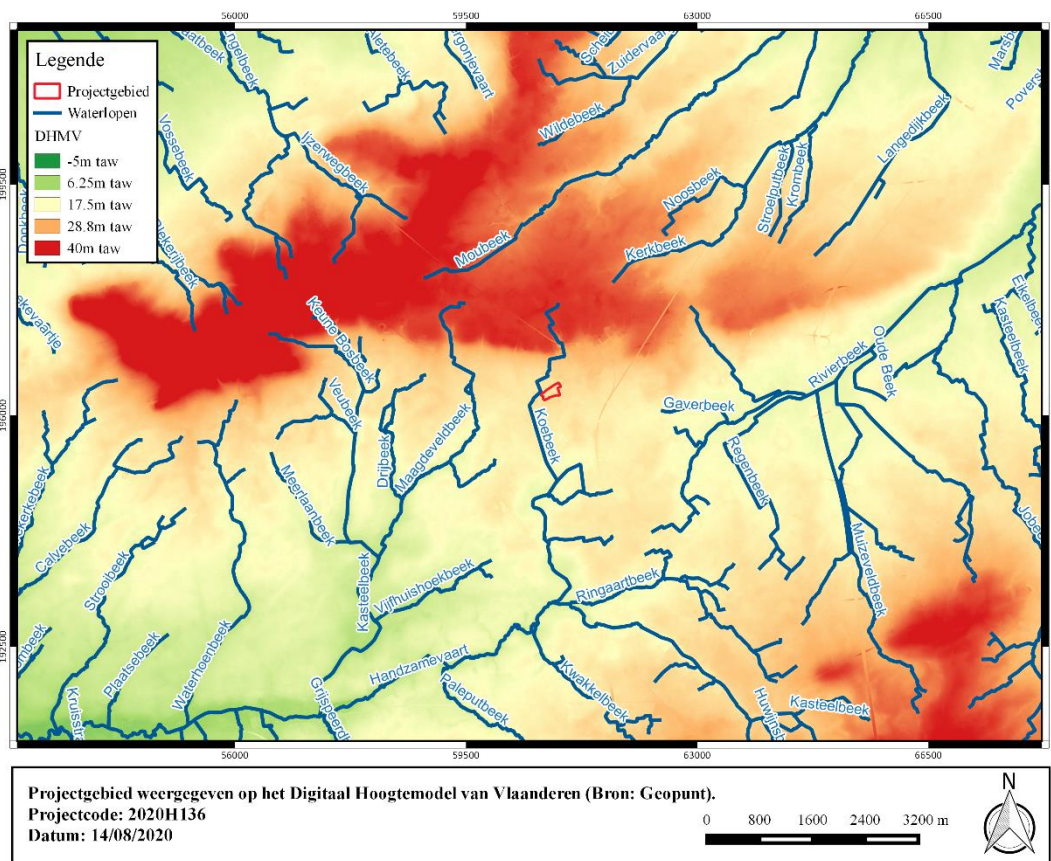
Fysisch-geografisch behoort Torhout tot Zandig Vlaanderen, meer specifiek tot het Westelijke Houtland. Het plangebied is gelegen op de overgang van het Plateau van Wijnendale - dat zich als een zogenaamd erosiereliëf uitstrekt van Aartrijke over Wijnendale tot Ichtegem - en de vallei van de Handzamevaart. De beekstelsels met relatief smalle beekvalleien wateren in essentie af vanaf het plateau van Wijnendale richting de Handzamevaart, d.i. in zuidwestelijke richting. Langsheen de westzijde van het plangebied situeert zich de beekvallei van de Koebeek.

Het plangebied is gelegen op de noordelijke rand van een zandige opduiking op de noordelijke flank van het plateau van Wijnendale. Het terrein situeert zich op een hoogte van ca. 21.0 - 22.5 m TAW en helt licht af in noordelijke richting.

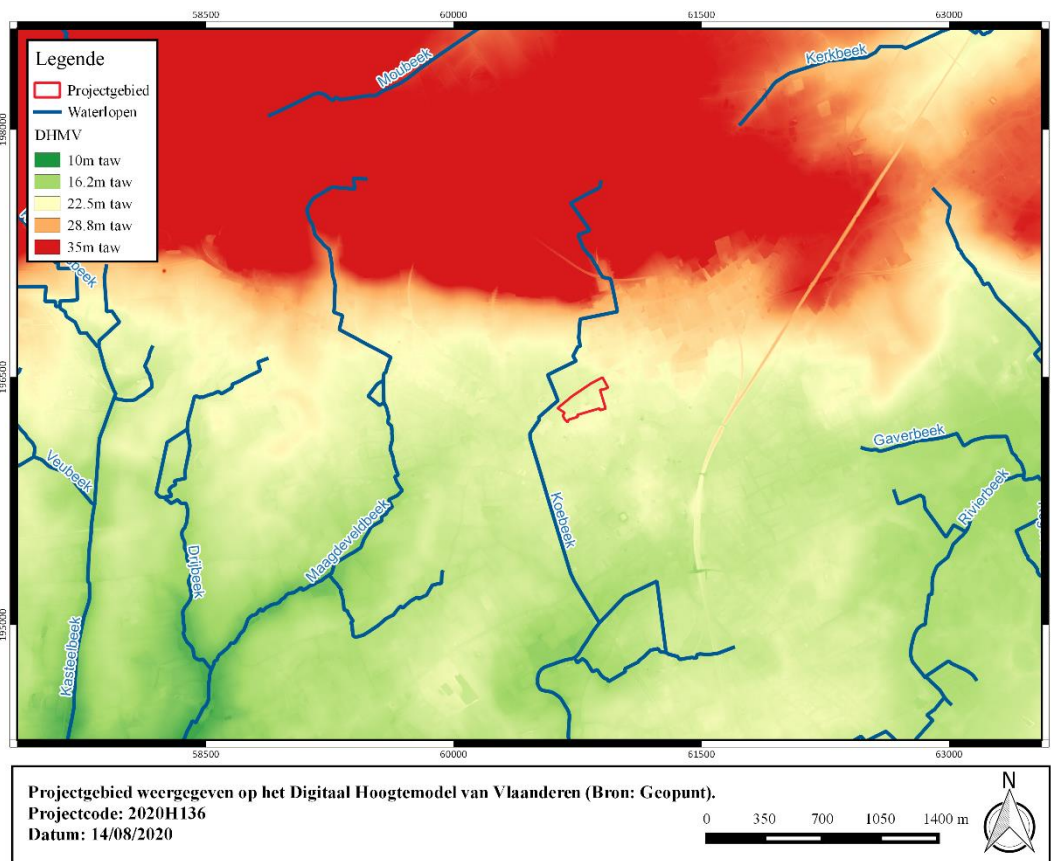
Hydrograafisch is het plangebied gelegen in het IJzerbekken, deelbekken Handzamevallei.

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

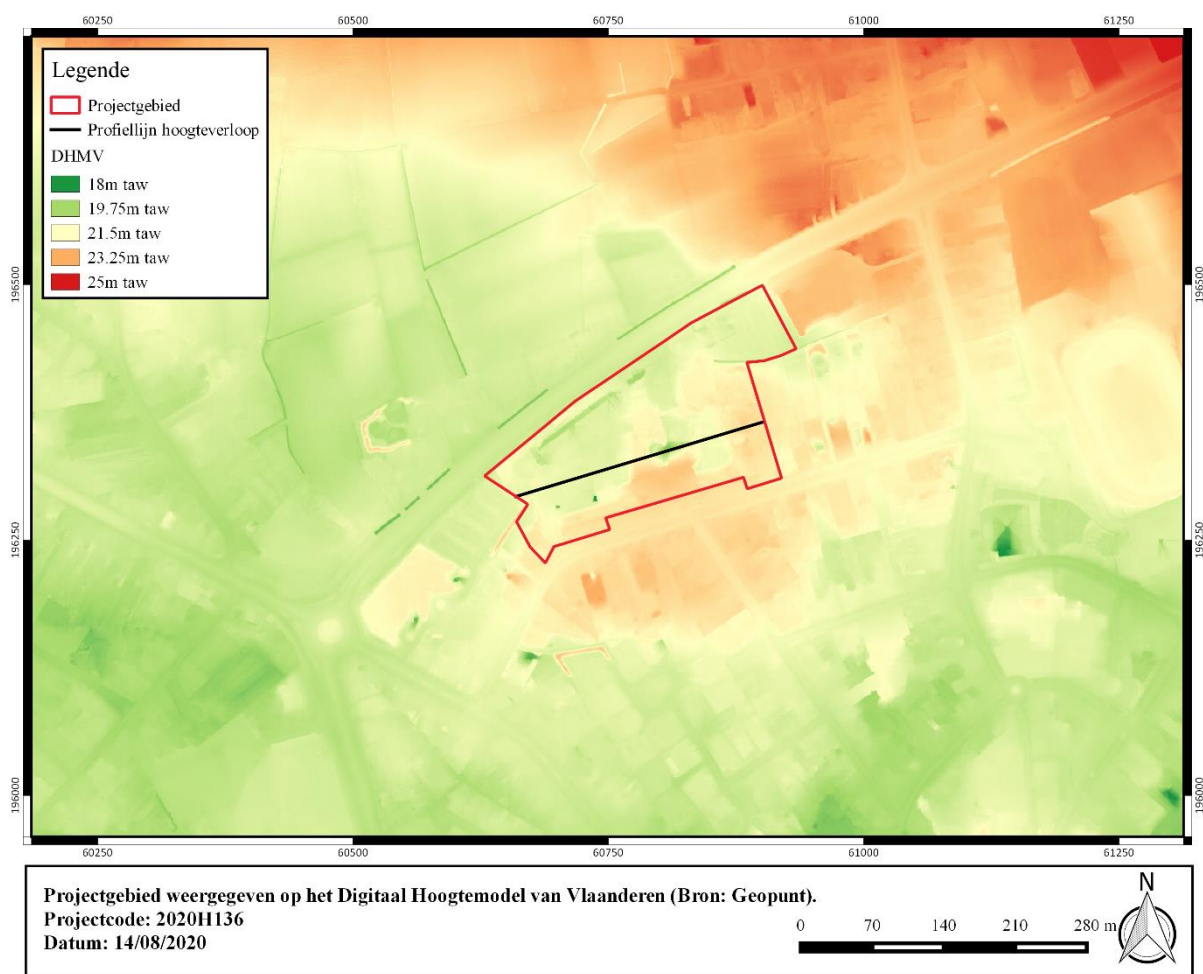

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

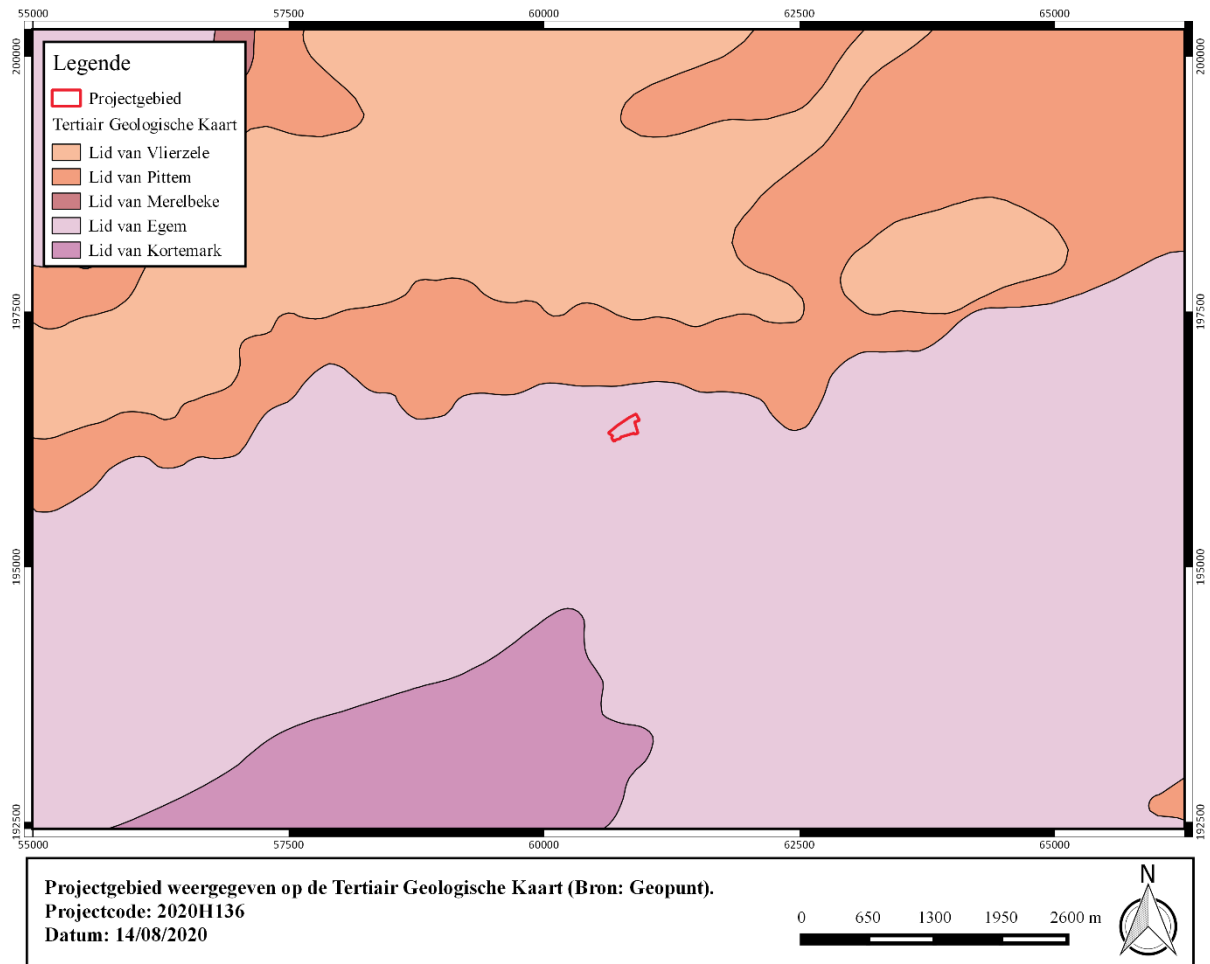

Figuur 12: Hoogterloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Egem (Formatie van Tielt)**. De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

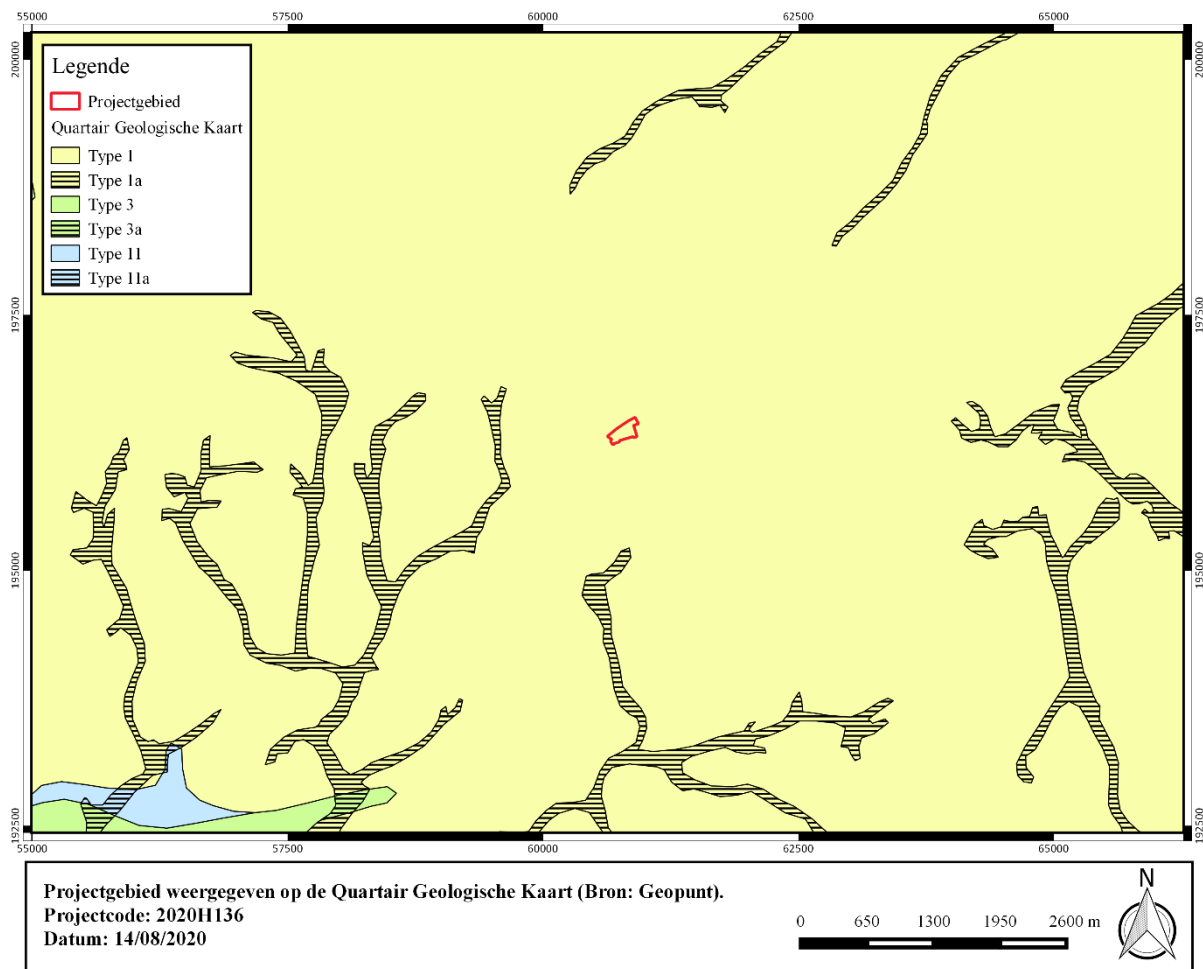
Het Lid van Egem bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodenvormingsprocessen

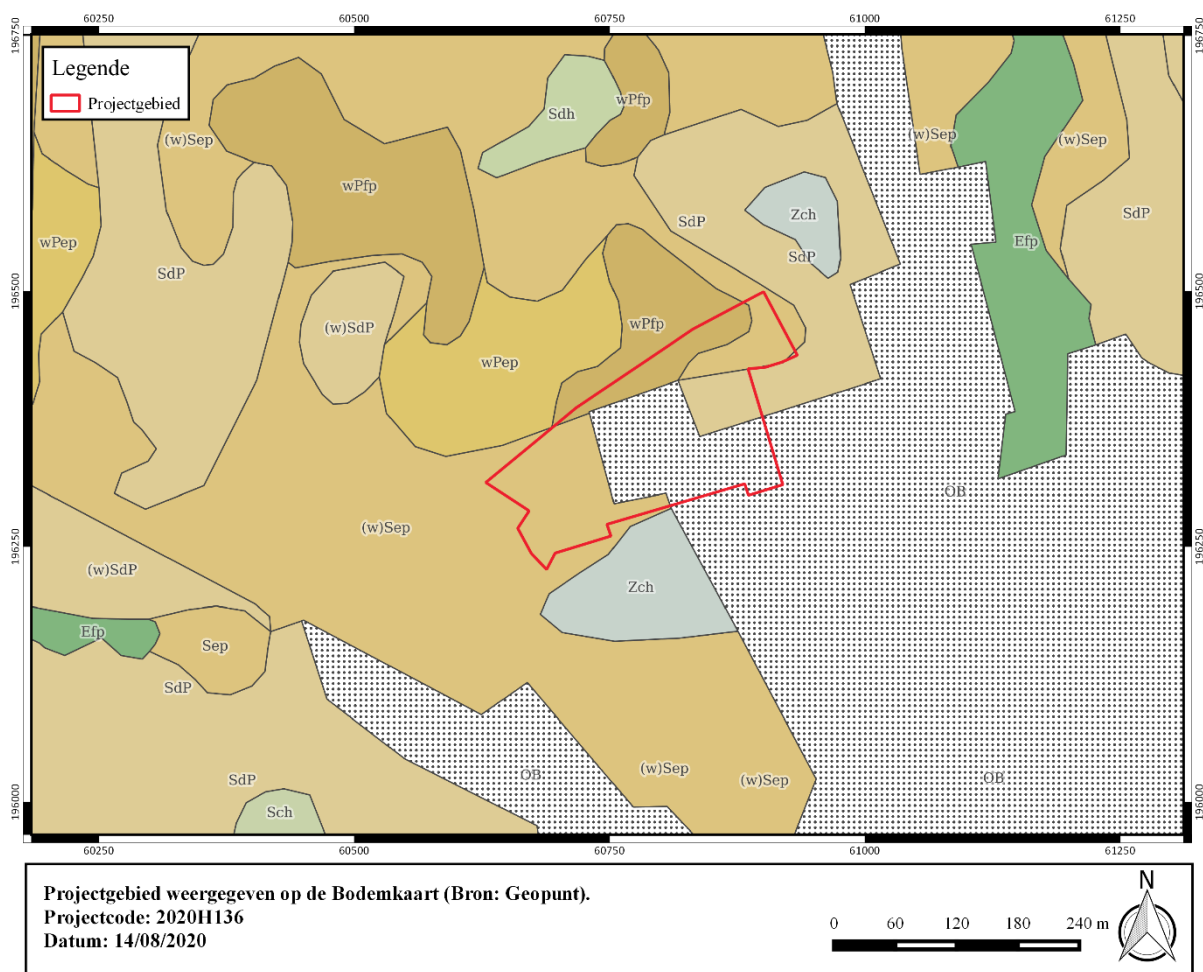
Het bodemtype **(w)Sep** is een natte, sterk gleyige lemige zandbodem met reductiehorizont en zonder profielontwikkeling. Het klei-zand komt voor op matige diepte (tussen de 75 cm en 12 cm). Sep is een veel voorkomende serie met talrijke variaties in substraat, moedermateriaalvarianten en profielontwikkelingsvarianten. Het vertegenwoordigt een natte Regosol met algemeen een dikke humeuze laag, soms verveend, waarin de roestverschijnselen beginnen tussen 20 en 40 cm, de reductiehorizont begint rond 1 m. De overgang van de Ap naar de Cg komt dikwijls overeen met een textuurvariatie of het voorkomen van het substraat.

Het bodemtype **wPfp** is een zeer natte, zeer sterk gleyige lichte zandleembodem met reductiehorizont en zonder profielontwikkeling. Het klei-zand komt voor op geringe diepte (ondieper dan 75 cm). Deze hydromorfe zandleemgronden hebben een dikke (30-40 cm) humeuze bovengrond, dikwijls verveend, en met duidelijke roestverschijnselen. De reductiehorizont begint tussen 50 en 100 cm. In de meeste profielen komt een substraat voor: zand, leem, klei, klei-zand, mergel of veen.

Het bodemtype **SdP** is een matig natte, matig gleyige lemig zandbodem met profielontwikkelingsklassen p en x. Dit complex omvat overwegend gronden zonder profielontwikkeling (. . p) en gronden met zwakke profielontwikkeling (. . h, . . b). De bovengrond is donker grijsbruin, meestal 30-40 cm dik, goed humeus en rust meestal op een dunne (ongeveer 10-15 cm), zwak humeuze overgangshorizont. Tussen 40 en 60 cm beginnen de roestverschijnselen.

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

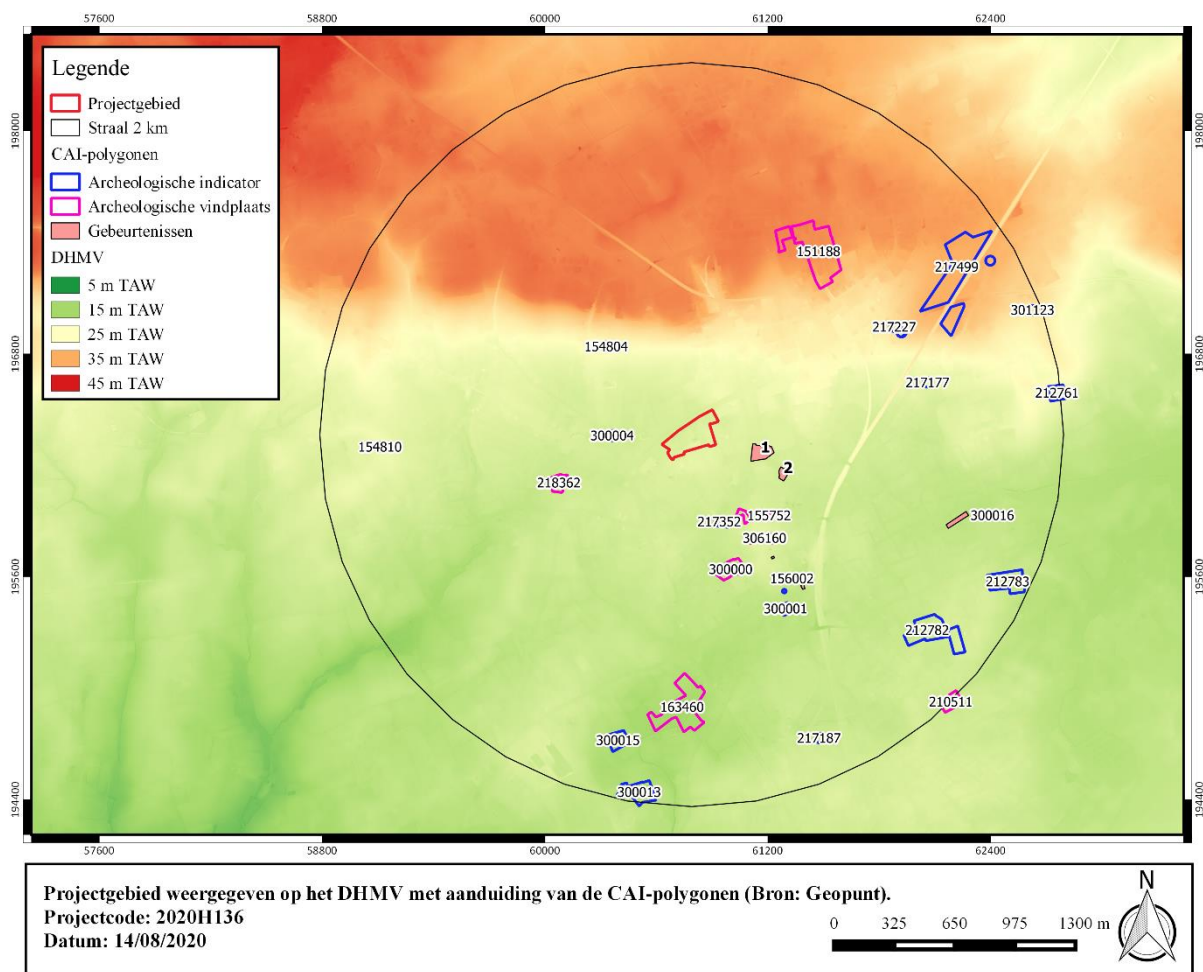
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden gekend. Onderzoek in de ruime omgeving wijst op menselijke aanwezigheid in de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen. Ten oosten van het onderzoeksgebied werden door Raakvlak twee kleinere proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd. Hierbij werden enkele post-middeleeuwse en recentere relicten aangesneden. Verder onderzoek werd er niet noodzakelijk geacht. Ook ten zuiden van het onderzoeksgebied werden bij kleinere proefsleuvenonderzoeken en noodonderzoek hoofdzakelijk resten uit de late middeleeuwen en post-middeleeuwse periode in kaart gebracht. Ouder en recenter onderzoek in de Sint-Pietersbandenkerk in het centrum van Torhout maakt ook melding van vondstmateriaal uit de Romeinse periode. Bij onderzoek in 2010 werden paalkuilen en grachten aangesneden uit de Romeinse periode. Één van deze grachten lijkt mogelijk reeds een afbakening te zijn van het middeleeuwse kerkareaal. Vermoedelijk gaat de Romaanse kerk dus terug op een Romeins gebouw. Ouder onderzoek spreekt van een Romeinse ‘wachtpost’. Archeologische waarnemingen in de ruimerere omgeving betreffen hoofdzakelijk materiële resten en sporen van laatmiddeleeuwse of vroegmoderne hoeves met walgracht. Verder bestaan de gekende waarden op het kaartblad van de CAI uit cartografische indicatoren van meerdere sites met walgracht. Eveneens zijn op basis van luchtfotografische prospectie verschillende cirkelvormige en andere structuren afgeleid in de ruime omgeving. De cirkelvormige structuren worden doorgaans geïnterpreteerd als grafmonumenten uit de bronstijd.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHNV met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

I. Gebeurtenissen

1	Prospectie met ingreep in de bodem (2011) Onderzoek uitgevoerd door Jan Huyghe (Raakvlak) in Stadspark Torhout.
2	Prospectie met ingreep in de bodem (2009) Onderzoek uitgevoerd door Raakvlak in Bruggestraat 12 Torhout

II. Archeologische vindplaatsen

151188	Mechanische prospectie (2010); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: kuil met scherf
--------	--

	Late middeleeuwen: gebouwplattegrond - 12-tal paalsporen van een gebouw. Centraal in de plattegrond lag één dubbel paalspoor. Dit was waarschijnlijk de centrale steunpaal die de dakconstructie ondersteunde Onbepaald: grachten en kuilen Bron: Decraemer S. 2010, Verslag: Archeologisch proefonderzoek t.h.v. de Oude Gentweg en de Ambachtstraat te Torhout, Raakvlak.
153043	Mechanische prospectie, opgraving (2010); NK: 15 meter Midden-Romeinse tijd: paalkuilen - grachten/greppels - 1 gracht is bijzonder: mogelijk reeds een afbakening van de voorloper van het kerkareaal; mogelijk stond er aan de binnenzijde een Romeins gebouw - scherven: meerderheid van lokale en regionale herkomst, enkele importproducten; luxe-aardewerk is eerder beperkt Volle middeleeuwen: gracht (waarschijnlijk te linken aan de bouw van de eerste Romaanse Sint-Pieters bandenkerk) - kuilen met bouwpuin - aardewerk Late middeleeuwen: gracht uit de volle middeleeuwen werd opgeheven en een veldstenen kerkhofmuur opgericht, 3 restanten van de muur op het terrein gevonden - aan de binnenzijde van de kerkhofmuur: verschillende menselijke begravingen, vaak is slechts de aflijning van de grafkuil zichtbaar, in enkele graven kwamen evenwel inhumaties in verband voor Nieuwe tijd: beerputten – waterputten -een aantal kelders Bron: Huyghe, J. 2012: Archeologisch onderzoek ten zuidoosten van de St. Pieters Bandenkerk te Torhout, onuitgegeven rapport, bvba Hollevoet Bouw, Cultuurpunt torhout & provincie West-Vlaanderen.
155752	Controle van werken (2008); NK: 15 meter Late middeleeuwen: 2 ronde waterputten die in veldsteen zonder mortel waren opgetrokken - 1 van de 2 heeft een afvalvulling uit de 14de - 15de eeuw (rood- en grijsbakkende waar, steengoed uit het Rijnland, drinkkannen uit Langerwehe, Raeren en Siegburg)
156002	Mechanische prospectie; NK: 15 meter Volle middeleeuwen: halverwege de langgerekte tuin: een grachtje met daarin veldsteen, dierenbot en een enkele potscherf Bron: Hillewaert, B. 2011: Torhout, Boeiaardstraat, onuitgegeven rapport.
156013	Mechanische prospectie (2008); NK: 15 meter Late middeleeuwen: een depressie, brede gracht of poel met een diepte van 130cm tot 180cm, met in de vulling plaatselijk vullingslagen met verbrand dierlijk bot en een kleine hoeveelheid aardewerk

	Bron: Hillewaert, B. 2011: Torhout, 's Gravenwinkelstraat, onuitgegeven rapport.
157596	Mechanische prospectie (2009); NK: 15 meter Middeleeuwen: - een opeenvolging van ophogingslagen en loopniveaus - vermoedelijk een ronde haard (13de-14de eeuw) 17^e eeuw: sporen van een bakstenen muur (vermoedelijk resten van de achtergevel van een huis) Bron: Huyghe J. & Hillewaert B. 2009, Verslag archeologisch proefonderzoek in de Zwaanstraat - Putstraat te Torhout, Raakvlak
163460	Mechanische prospectie (2012); NK: 15 meter Nieuwste tijd: recente verstoringen, grachten en greppels. De zone bleek fel verstoord door zandontginning. Bron: Verwerft D., Lambrecht G., Mikkelsen J.H. 2012: Bufferbekken, Torhout. Resultaten Archeologisch Proefonderzoek Ieperse Heerweg-Vredelaan, Torhout, Brugge.
210511	Mechanische prospectie (2015); NK: 15 meter 19de eeuw: enkele greppels, die parallel lopen met de huisige perceelsoriëntering. Onbepaald: enkele recente paalkuilen Bron: Verbeke E., Krekelbergh N., Demoen D. 2015: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Torhout-Lijsterstraat, Baac Vlaanderen Rapport 145, Bassevelde.
218362	Mechanische prospectie (2017); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: grachten en kuilen Bron: Verwerft D., Huyghe J., Roelens F. en Mikkelsen J.H. 2017: Pastoriestraat, Torhout: Verslag van resultaten archeologisch vooronderzoek met ingreep in debodem (bureau-, bodem- en proefsleuvenonderzoek), rapport Aardewerk, Brugge.
218754	Mechanische prospectie (2013); NK: 15 meter Er werden geen sporen aangetroffen Bron: Lambrecht G., Lagauw T. 2013: Torhout. Atelierstraat 3, Raakvlak rapport, Brugge.
300000	Controle van werken (2001); NK: 15 meter Late middeleeuwen: sporen en scherven – site met walgracht – er werd geen archeologisch onderzoek uitgevoerd naar het neerhof: er werden geen sporen of scherven gevonden die ouder zijn dan 13de-14de eeuw en die eventueel op

	een feitelijk gebruik als neerhof kunnen wijzen. Dwars over het terrein loopt een gracht, evenwijdig met de basisinrichting van het opperhof, maar bewoningssporen werden niet aangetroffen. Waarschijnlijk gaat het om een residentiële motte zonder neerhof. Bron: Dewilde, M. en Wyffels, F. 2002, Het Ravenhof te Torhout, in: Archaeologia Mediaevalis, 14-15-16/03/2002, p. 55.
306160	Opgraving (1940, 1941, 1991); NK: 15 meter Midden-Romeinse tijd: munten – aardewerk – talrijke menselijke en dierlijke beenderen – wachtpost Volle middeleeuwen: vlakgraf - kerk Onbepaald: fibula aangetroffen Bron: Rassalle, T., 2006-2007, De pre-Romaanse kerk in Vlaanderen: een archeologische inventarisatie, onuitgegeven licentiaatsthesis UGent. & Cools, E. 1992, Torhout, kerk Sint-Pieters Banden. Her-opgraving, in: Westvlaamse Archaeologica, jg. 8, afl. 3, p. 73-74.

III. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

300001	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
300004	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
300013	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
300015	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
300016	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht

Metaaldetectie

217177	Metaaldetectie; NK: 15 meter
--------	------------------------------

	Nieuwe tijd: dierebel Nieuwste tijd: ontsteker
217187	Metaaldetectie; NK: 15 meter Nieuwe tijd: munten Nieuwste tijd: ontsteker - kogelhuls
217225	Metaaldetectie; NK: 15 meter Nieuw tijd: munten Nieuwste tijd: knopen
217227	Metaaldetectie; NK: 15 meter 17 eeuw: muntschat: 140 munten koperlegering, geslagen tussen 1609 en 1645
217352	Metaaldetectie (2016); NK: 15 meter Late middeleeuwen: zegelstempel Nieuwe tijd: pijpenkop Onbepaald: bronzen gesp
217401	Metaaldetectie; NK: 15 meter Nieuwste tijd: munitie
218561	Metaaldetectie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: Rekenpenning : FRANCE, Charles VI (1380-1422) Nieuwe tijd: musketkogel, lakenloodje
220168	Metaaldetectie (2016); NK: 15 meter Romeinse tijd: fragment van een maalsteen
220194	Locatie niet gevonden

Luchtfotografie

154804	Luchtfotografie (1992); NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur
154810	Luchtfotografie (1992); NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur
212761	Luchtfotografie; NK: 15 meter

	Onbepaald: op basis van luchtfoto's een zandige opduiking met talrijke vlekken.
212782	Luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: Uitgestrekte zone met tal van structuren op een oost-west georiënteerde opduiking. Op deze opduiking zijn enkele concordante kavels te bespeuren. Interessanter zijn twee gebogen grachten die te interpreteren zijn als mogelijke enclosures. Ook andere discordante grachten doen hier een archeologische site vermoeden.
212783	Luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: Grote opduiking. Op enkele overzichtsfoto's zijn scherp afgelijnde kuilen te zien. Interessant maar ook twijfelachtig is een zeer fijne vierkante structuur ten oosten van de Nachtegaalstraat. Deze is maar vastgesteld op foto's genomen op één dag, later heeft deze structuur zich niet herhaald en daarom is ze twijfelachtig.
217499	Luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: zone met zeer uitgebreide kavelstructuren.

Onbepaald

301123	Onbepaald; NK: 150 meter Neolithicum: bewoningssporen
--------	---

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Een aantal archeologische vondsten van types pijlpunten en gepolijste bijlen, o.a. in de Bosdreef en de Groenhovestraat, wijzen op menselijke aanwezigheid in Torhout gedurende het Neolithicum. De landschappelijke ligging van het plangebied, op de zuidelijke flank van het plateau van Wijnendale, met uitzicht op de brede vallei van de Handzamevaart, moet een zekere aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op jager-verzamelaars. De mesolithische jager-verzamelaars verkozen vaak deze hoger gelegen zones in de omgeving van water om hun kampementen op te slaan. Vaak verlieten ze hun kampementen om af te dalen richting de vallei om de omgeving af te stropen naar jachtbuit of voor visvangst. In de omgeving van het plangebied wijzen de aanwezigheid van bronstijdgrafcirkels tevens op menselijke aanwezigheid gedurende de bronstijd. De vruchtbare gronden moeten tevens een aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op vroege landbouwers. Op heden zijn in de omgeving geen bewoningssporen uit de ijzertijd gelokaliseerd.

Sommige auteurs zien Torhout tevens als een Gallo-Romeins wegenknooppunt en als een centrum van agrarische ontwikkeling. De Steenstraat en de Zeeweg gaan mogelijk terug op Romeinse diverticulae. Ook archeologische attestaties (o.a. van brandrestengraven in het Moereveld en een gebouw in de Zwanestraat) zijn een indicator voor menselijke frequentie gedurende de Romeinse periode. Precies ten zuiden van het plangebied – rond de Sint-Pietersbandenkerk – zijn ook vondsten geattesteerd uit de Midden-Romeinse periode.

De oudste vermelding van Torhout is als Turholt en dateert reeds uit 683. De ‘Vita Bavonis (ca. 830) verwijst echter naar een monasterium in Torhout die teruggaat tot de zevende eeuw. Het staat vast dat de houten kerk, die door de kloosterlingen was opgebouwd, reeds in de 9de eeuw was geëvolueerd naar een stenen kerk. Het Torhoutse klooster en de kerk werden ca. 879 door de Noormannen verwoest.

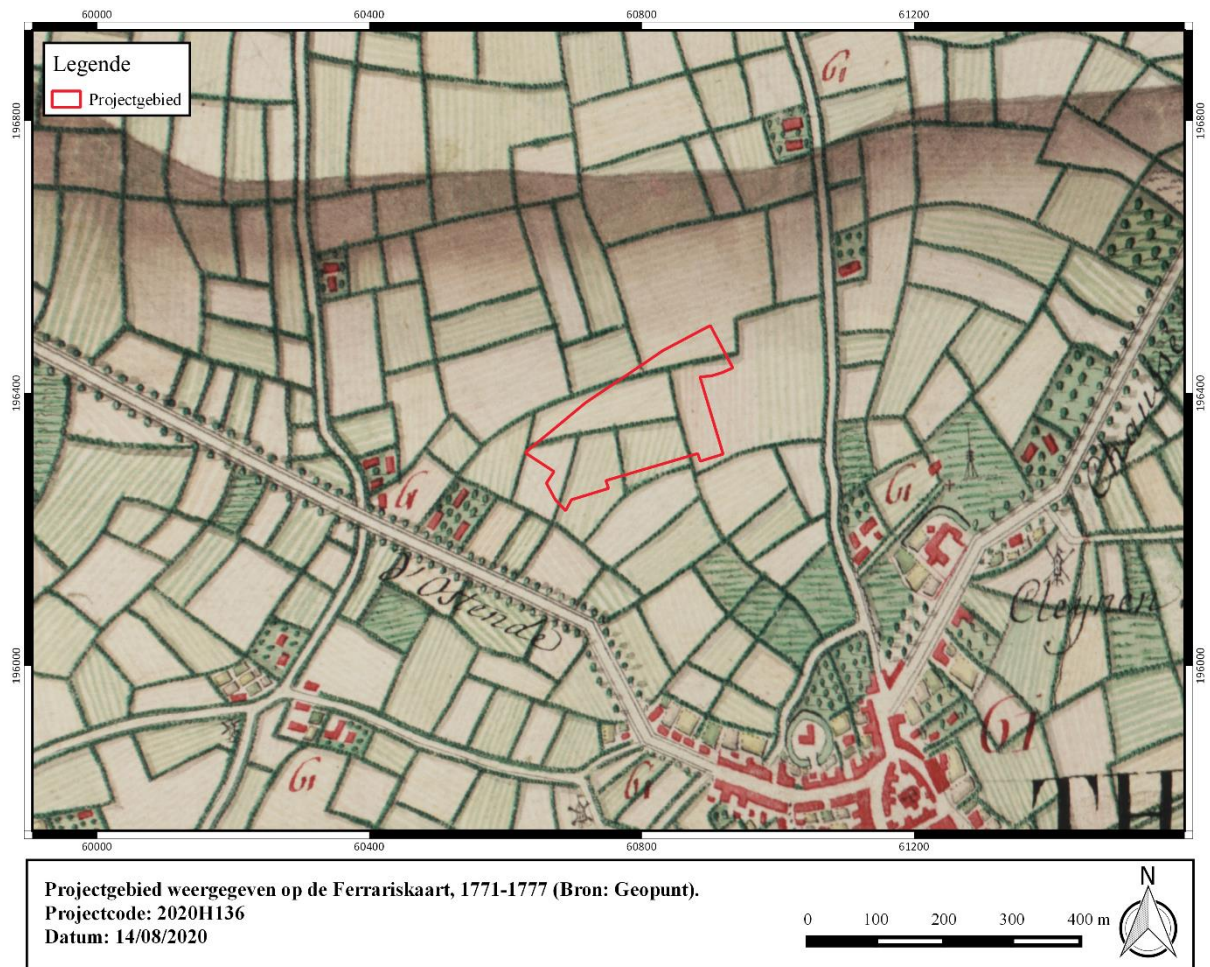
In 1053 komt het kloosterdomein in Torhout in handen van Boudewijn V, graaf van Vlaanderen en in 1073-1085 wordt de eerste Romaanse Sint-Pietersbandenkerk gebouwd. De ‘Vita Arnulfi’ vermeldt in 1084 voor het eerst een jaarmarkt in Torhout. Vanaf de 13de eeuw winnen de Vlaamse steden aan belang en reizen de agenten van grote Italiaanse handelshuizen meer naar Vlaanderen af, wat resulteert in een economische bloei van de Torhoutse jaarmarkt in de 13de eeuw. Vanaf de tweede helft van de 13de eeuw neemt de betekenis reeds af door het toenemend belang van maritiem transport.

Er is weinig geweten over het uitzicht van de historische stadskern van Torhout tussen de 11de en de 16de eeuw. Wat vaststaat is dat Torhout geen gesloten stad was met stadspoort en ommuringen, al was er wel een stadsgracht aanwezig. Het voornaamste verschil met het latere Torhout is de aanwezigheid van een groot marktplein ten zuidoosten van het huidige stadhuis, gelegen in de rechthoek tussen de huidige Zuidstraat, Bassinstraat, Boeiaardstraat en Hofstraat. Hier situeren zich tot de 16de eeuw economisch georiënteerde gebouwen als een lakenhalle, muntslagerij en weegplaats.

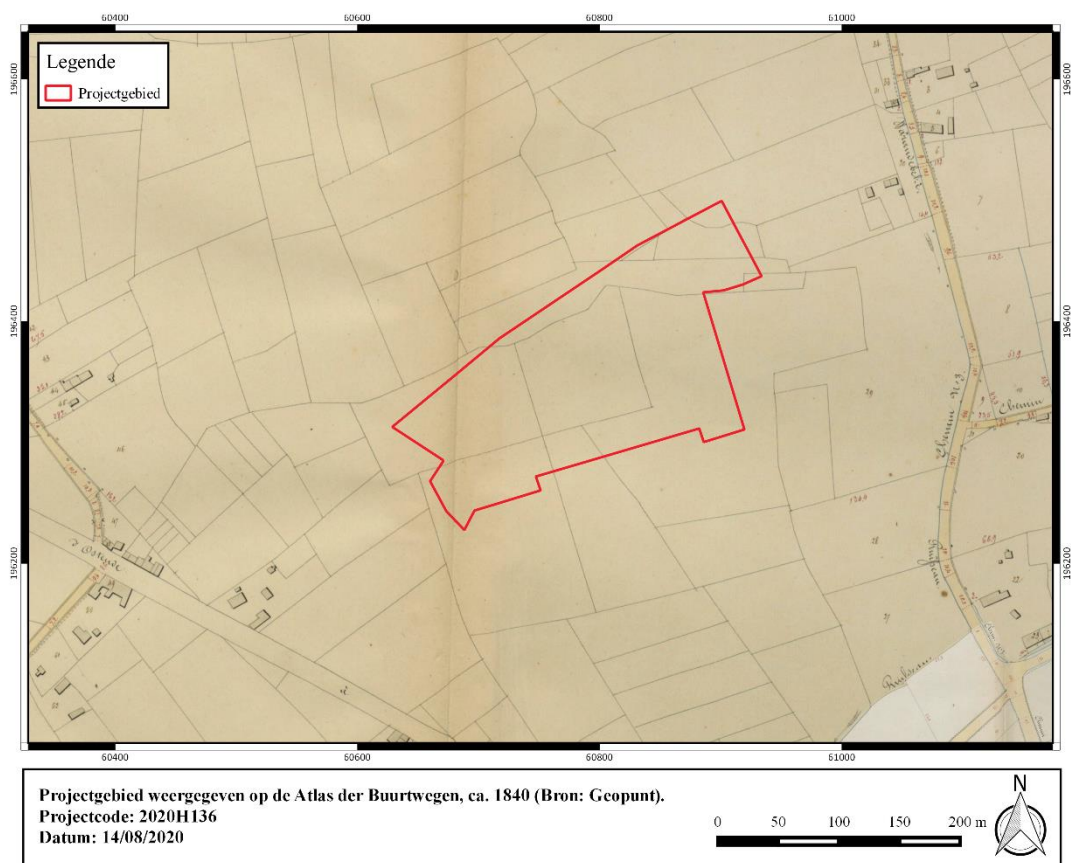
In 1566, het jaar van de Beeldenstorm, wordt de stad aangevallen door de Geuzen in een reactie tegen de Katholieke Spaanse Koning Filips II. Hierbij worden de kerk en de altaren ontwaard. Gedurende de daaropvolgende 80-jarige oorlog (1568-1648) worden de kerk en het stadscentrum opnieuw verwoest (1578), waarbij de kerk, het stadhuis, het hospitaal, de lakenhallen en alle andere middeleeuwse gebouwen verloren gaan. Torhout, die is bezet door Spaanse troepen, wordt voortdurend belaagd door Engelse en Hollandse vrijbuiters, wat resulteert in het feit dat de stad aan het eind van de 16de eeuw volledig ontvolkt is.

1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

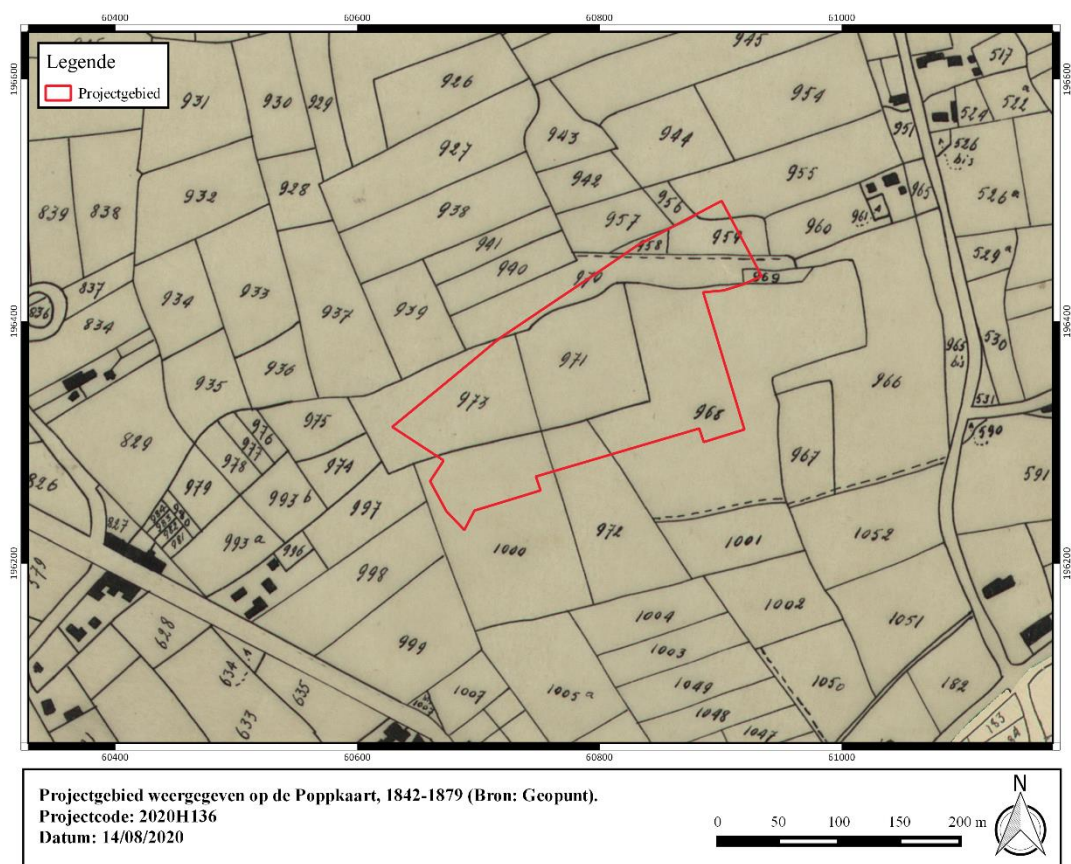
De Ferrariskaart karteert het plangebied als akker gelegen ten noorden van de historische stadskern van Torhout. Ook de 19^e-eeuwse bronnen geven geen bebouwing weer binnen de projectgrenzen.

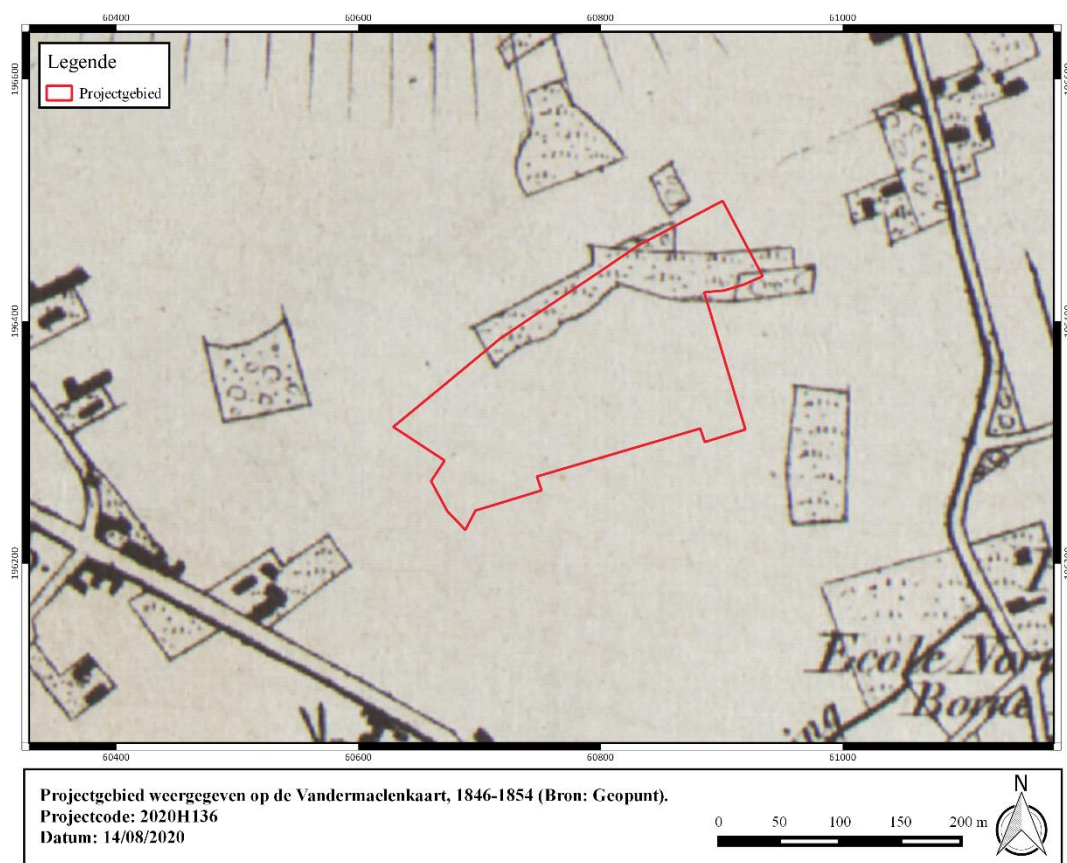
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

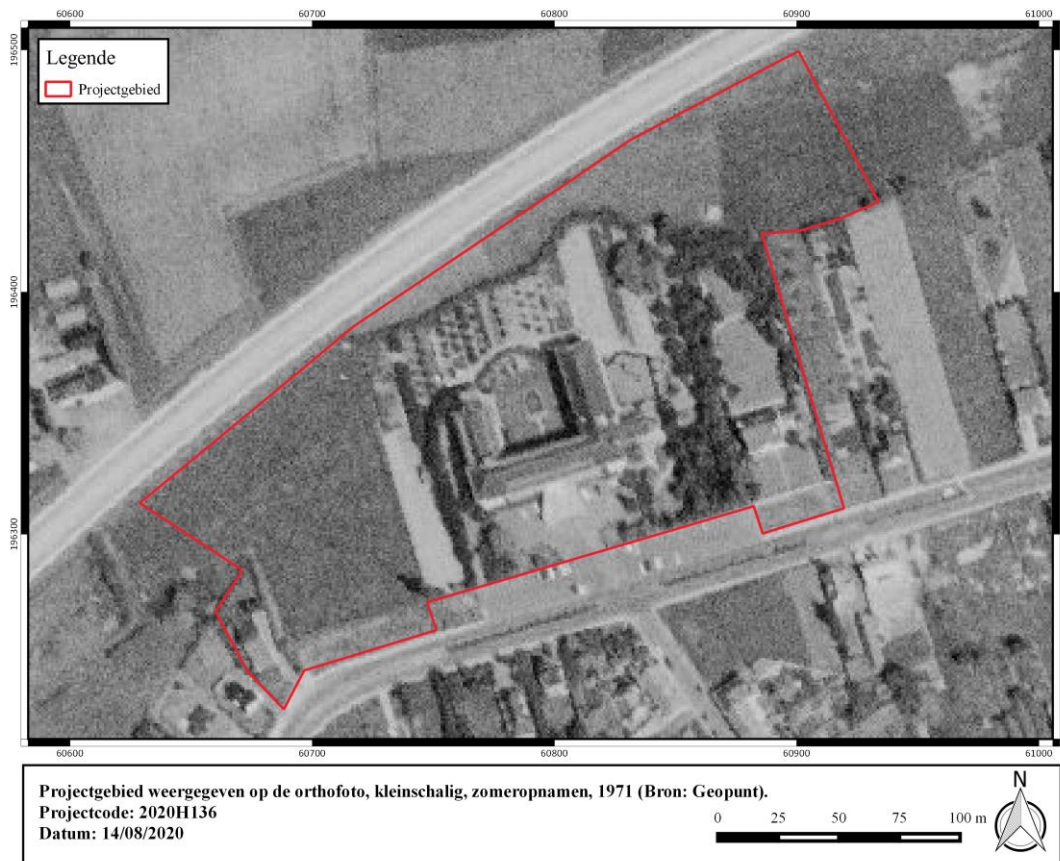
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

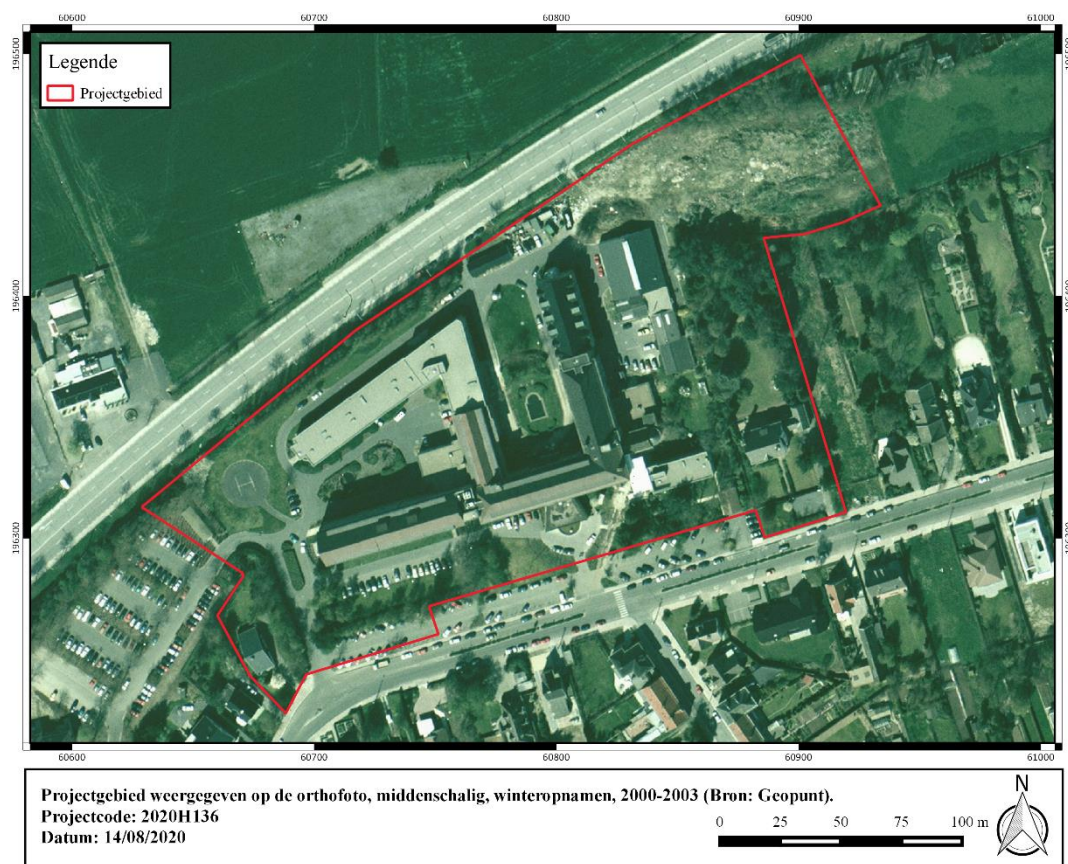
De orthofotosequentie geeft een zekere evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Ter hoogte van het plangebied situeert zich het Sint-Rembertziekenhuis (AZ Delta Campus Torhout). Dit ziekenhuis is gebouwd naar plannen van Willem Nolf in het jaar 1948. De reeks luchtopnames toont een geleidelijke uitbreiding van het gebouwenbestand binnen de projectgrenzen. Vanaf de luchtopname van 2008-2011 is de huidige toestand waar te nemen.

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

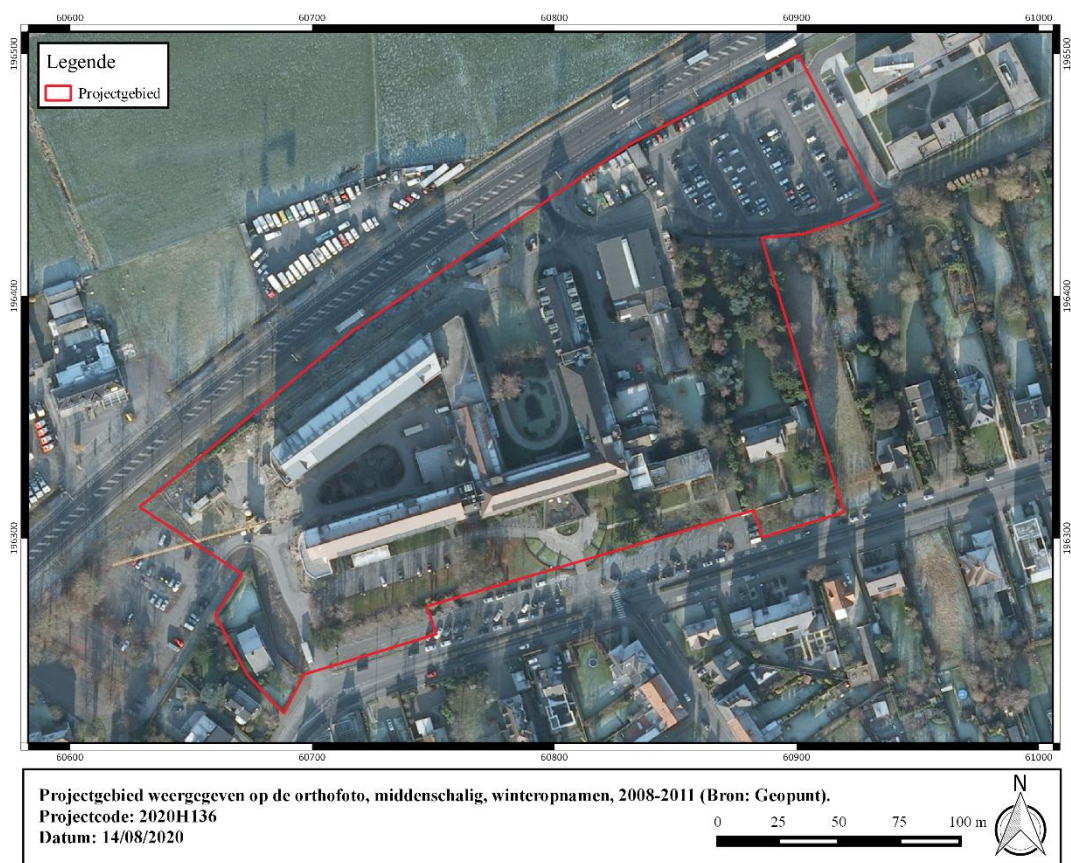

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

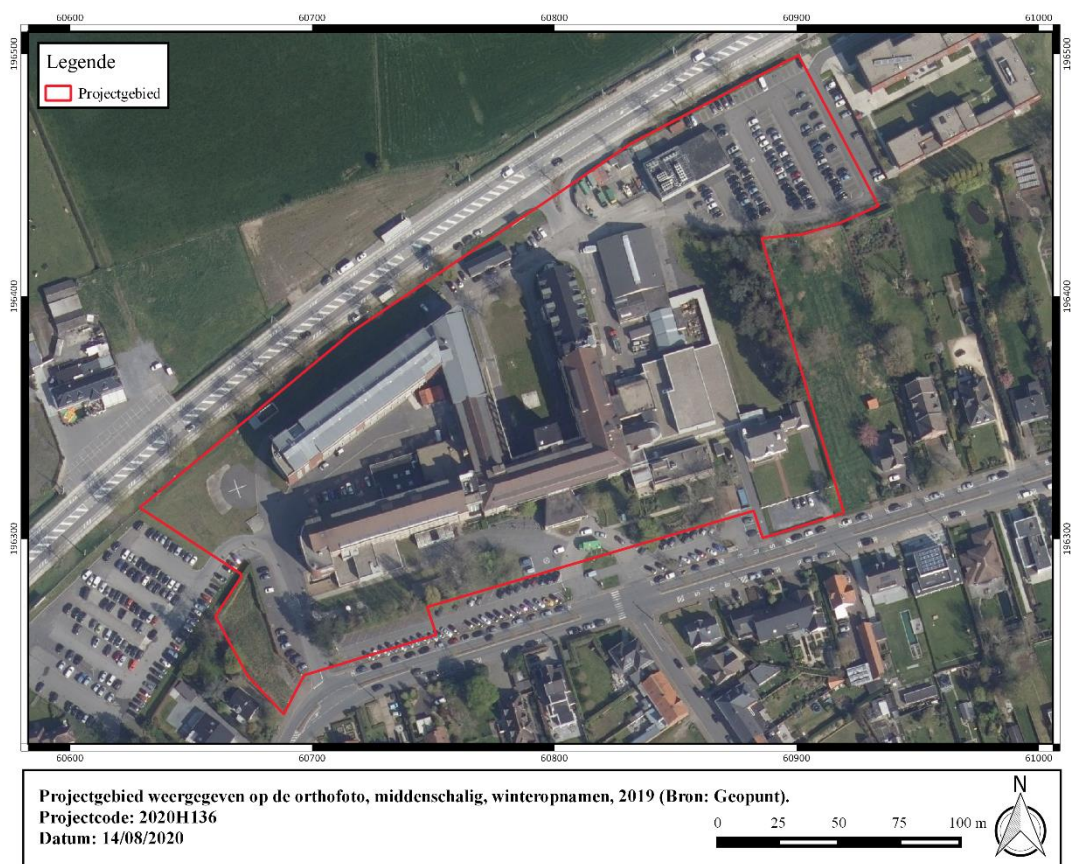

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant een gedeeltelijke afbraak van de bestaande infrastructuur om vervolgens een nieuwbouwproject te realiseren waarbij eveneens nieuwe verharding wordt aangelegd op de terreinen van Algemeen Ziekenhuis Delta te Torhout. Het volledige projectgebied is ca. 3,8 ha groot, de geplande werken hebben betrekking op een gecombineerde oppervlakte ca. 1,23 ha. Hiervan is het grootste deel verhard of bebouwd.

Torhout is gelegen in zandig Vlaanderen buiten de Vlaamse Vallei. Het onderzoeksgebied is gelegen op de overgang tussen het restplateau van Wijnendale in het noorden en de Handzamevallei in het zuiden. Net ten oosten van het onderzoeksgebied stroomt de Koebeek in zuidelijke richting. De locatie, op de rand van de Handzamevallei, nabij een kleinere beekloop moet een zekere aantrekkingskracht gehad hebben op rondtrekkende groepen jager-verzamelaars in de regio. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen die rusten op de Tertiaire sokkel. De bodemkaart geeft overwegend natte, hydromorfe bodemprofielen weer met reductiehorizont. De impact van de huidige infrastructuur op het bodemarchief is ongekend.

De beschikbare cartografische bronnen reflecteren een ruraal karakter van het onderzoeksgebied en de directe omgeving. Op de Ferrariskaart is te zien dat het terrein zich op enkele 100-en meters ten noorden van het historisch centrum van Torhout bevindt. Het plangebied zelf is ingekleurd als akkerland en vrij van enige bebouwing. In de ruimere omgeving valt de aanwezigheid van een uitgestrekt bos- en heidelandschap op. De 19^e-eeuwse bronnen geven hierin weinig tot geen verandering weer. Op de Vandermaelenkaart is in het noorden van het terrein wel een strook weergegeven die in gebruik is als weiland. Op het oudste luchtbeeld is het centrale gebouwenbestand van het ziekenhuis te zien. Stelselmatig wordt de omliggende infrastructuur uitgebreid.

Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden gekend. Onderzoek in de ruime omgeving wijst op menselijke aanwezigheid in de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen. Ten oosten van het onderzoeksgebied werden door Raakvlak twee kleinere proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd. Hierbij werden enkele post-middeleeuwse en recentere relicten aangesneden. Verder onderzoek werd er niet noodzakelijk geacht. Ook ten zuiden van het onderzoeksgebied werden bij kleinere proefsleuvenonderzoeken en noodonderzoek hoofdzakelijk resten uit de late middeleeuwen en post-middeleeuwse periode in kaart gebracht. Ouder en recenter onderzoek in de Sint-Pietersbandenkerk in het centrum van Torhout maakt ook melding van vondstmateriaal uit de Romeinse periode. Bij onderzoek in 2010 werden paalkuilen en grachten aangesneden uit de Romeinse periode. Één van deze grachten lijkt mogelijk reeds een afbakening te zijn van het middeleeuwse kerkareaal. Vermoedelijk gaat de Romaanse kerk dus terug op een Romeins gebouw. Ouder onderzoek spreekt van een Romeinse ‘wachtpost’. Archeologische waarnemingen in de ruimerere omgeving betreffen hoofdzakelijk materiële resten en sporen van laatmiddeleeuwse of vroegmoderne hoeves met walgracht. Verder bestaan de gekende waarden op het kaartblad van de CAI uit cartografische indicatoren van meerdere sites met walgracht. Eveneens zijn op basis van luchtfotografische prospectie verschillende cirkelvormige en andere structuren afgeleid in de ruime omgeving. De cirkelvormige structuren worden doorgaans geïnterpreteerd als grafmonumenten uit de bronstijd.

Concreet wijzen de beschikbare gegevens op een trefkans inzake archeologische erfgoed ter hoogte van het onderzoeksgebied. Vooralsnog zijn geen objectieve gegevens aan het licht gekomen waardoor aangenomen kan worden dat het terrein vrij is van relicten. De verwachting bestaat uit zowel artefactenconcentraties als resten van bewoning, begraving of andere

activiteiten in de vorm van bodemsporen. Daartegenover staat echter dat het terrein zo goed als integraal is bebouwd en verhard. Mogelijk heeft dit het bodemarchief dermate verstoord dat verder onderzoek, in eender welke vorm, niet langer kan leiden tot wezenlijke kenniswinst. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek na de sloopwerken de bodemopbouw en verstoringsgraad te evalueren. Mocht blijken dat lokaal bodemhorizonten aanwezig zijn die kunnen wijzen op betere bewaringsomstandigheden m.b.t. artefactensites dan is een verkennend archeologisch booronderzoek noodzakelijk. In het geval van een positieve staalname kan dit onderzoek aangevuld worden met waarderende boringen en/of testputten. Met betrekking tot eventueel aanwezige resten in de vorm van bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

NGI Cartesius

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

